

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
про дисертацію Беліна Владислава Сергійовича
на тему «Вплив деглобалізаційних процесів на фінансовий ринок
України», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування

Актуальність теми дослідження.

Буквально ще кілька років тому глобалізація, в тому числі – глобалізація економічна, розглядалася в якості «наріжного каменю» розвитку людської цивілізації та світової економіки у довготривалій перспективі. Академічні праці кінця XX – початку XXI ст. рясніли аргументами на користь економічної глобалізації, яка, на думку її ідеологів, сформувала усі умови для швидкого та поступального руху національних економік. Поряд з цим, постійно підкреслювалося, що саме фінансове господарство перебуває «на вістрі» сучасної економічної глобалізації, а на рівні фінансового ринку найбільш виразно виявляються усі переваги глобалізаційної моделі.

Проте поступово, хоча і досить швидко, виявилось, що глобалізація неспроможна повною мірою вирішити ті проблеми, які притаманні сучасній економіці. Більше того, саме надмірна «глобалізаційність» формує численні дисбаланси, які загрожують економічному розвитку. При цьому більшість таких загроз стосувалася саме фінансових відносин. Відповідно, на противагу термінові «глобалізація» почав використовуватися термін «деглобалізація». Його практичним втіленням стали різноманітні захисні заходи на рівні державної політики, коли країни намагалися захистити власні національні інтереси всупереч глобалізаційним трендам. Квінтесенцією деглобалізації стала поява різноманітних суспільних та політичних рухів, лідери яких заперечують здобутки глобалізації та пропагують економічний націоналізм, в тому числі – у фінансовій сфері.

Зазначена різновекторність суттєво впливає на національні економіки держав, які ще тільки шукають власне місце на економічній мапі світу. Особливо яскраво ці суперечності виявляються для України. З одного боку, наша держава чітко продемонструвала свої євроінтеграційні устремління, з іншого – в умовах незрілості більшості економічних інститутів глобалізація може потенційно призвести до ускладнень в розвитку різних сегментів української економіки.

Повною мірою цей висновок стосується і національного фінансового ринку України. Треба визнати, що незважаючи на усі зусилля держави,

фінансовий ринок України нині об'єктивно не може повноцінно виконувати тих функцій, що притаманні йому в розвинених державах. Звідси – глибока залежність української економіки від зовнішніх джерел фінансового капіталу, яка, втім, не свідчить про значну інтеграцію українського фінансового ринку до світової фінансової системи. Контroversійний характер впливу глобалізації та деглобалізації на фінансовий ринок України змушує активізувати наукові пошуки у зазначеному напрямкові.

Заслуговує на увагу та підтримку той факт, що в якості мети дослідження дисертантом ідентифіковано «...теоретичне обґрунтування впливу деглобалізаційних процесів на світове фінансове середовище та розробка на цій основі практичних рекомендацій, спрямованих на забезпечення стійкості та розвитку фінансового ринку України». Саме це дає змогу зробити висновок, що дисертація Беліна В.С. виконана на актуальну тему, є своєчасною науковою працею, в якій обґрунтовуються новітні підходи до вирішення важливого наукового завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри фінансових ринків та технологій Державного податкового університету «Державні запозичення в системі публічних фінансів» (номер державної реєстрації 0121U109588) у межах якої автором проведено аналіз впливу деглобалізації на формування фінансового ринку та трансформацію державного регулювання фінансового ринку України під впливом зовнішніх деглобалізаційних імпульсів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Висловлені в дисертаційному дослідженні наукові положення, висновки та рекомендації, які виносяться на захист, мають достатню обґрунтованість та характеризуються достовірністю. В процесі дослідження було опрацьовано значну кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, науковців, в яких розкриваються різноманітні аспекти функціонування фінансового ринку в умовах деглобалізаційних викликів. При підготовці аналітичної частини роботи дисертантом використано великі обсяги статистичних даних. Методологічну базу дослідження сформував широкий перелік як загальнонаукових, так і спеціальних методів дослідження. Мета та

завдання синхронізовані з об'єктом та предметом дослідження. Структурні частини дисертаційної праці логічно взаємопов'язані, обсяг усієї роботи та її окремих елементів характеризується збалансованістю.

Розроблені в дисертаційній праці Беліна В.С. пропозиції є завершеними, а їх зміст підпорядкований меті та ключовим завданням.

Наукова новизна результатів дослідження

Серед основних результатів дослідження, що характеризують приращення наукових знань та визначають наукову новизну проведеного дослідження, заслуговують на особливу увагу:

- удосконалення в дисертації інструментарію аналізу впливу зовнішніх факторів на національний фінансовий ринок. Зазначимо, що на відміну від існуючих, авторський підхід враховує деглобалізаційні тенденції та показники геоекономічної фрагментації (рівень торговельних бар'єрів, скорочення транскордонних потоків капіталу тощо), що дозволяє більш точно оцінити вразливість фінансового ринку України до глобальних шоків і визначити його ключові критичні залежності;

- детермінація впливу деглобалізаційних процесів на фінансовий ринок України, в частині визначення основних каналів передачі зовнішніх шоків (торговельно-економічний, інвестиційно-фінансовий, курсовий), а також вузлових точок виникнення ризиків для застосування регуляторних інструментів з метою пом'якшення негативних наслідків для підвищення стійкості фінансового ринку;

- доповнення понятійно-категорійного апарату фінансової науки через: 1) введення до наукового обігу поняття «геоекономічна фрагментація» для врахування характеристик сучасного етапу розвитку світового господарства при визначенні окремих пов'язаних фінансових понять; 2) уточнення сутнісної характеристики понять: по-перше, «фінансова деглобалізація» як процесу цілеспрямованого чи/або вимушеного скорочення масштабів міжнародних фінансових потоків і зв'язків; по-друге, «стійкість фінансового ринку в умовах деглобалізації» як його здатності протистояти зовнішнім шокам, що сприятиме прийняттю ефективних управлінсько-організаційних рішень;

- розвиток науково-методичного підходу до оцінки рівня фінансової деглобалізації національної економіки, який базується на системі індикаторів відкритості фінансового ринку, зокрема: частка іноземних інвесторів у банківському секторі, співвідношення зовнішніх запозичень до ВВП, обсяг торгів українськими цінними паперами за межами країни, що забезпечує

кількісне визначення ступеня інтегрованості/автономності фінансового ринку України;

- обґрунтування практичних рекомендацій, спрямованих на поєднання зусиль України у напрямку регіональної інтеграції в архітектуру західного фінансового простору та заходів щодо розвитку внутрішнього фінансового потенціалу в частині конкретизації інструментів підтримки національних фінансових інституцій, залучення приватних інвестицій у повоєнне відновлення та підвищення довіри до фінансової системи, що є необхідним для успішного функціонування фінансового ринку в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання

Практичне значення одержаних Беліним В.С. результатів полягає в тому, що розробки теоретичного, методичного і практичного характеру доведено до рівня конкретних рекомендацій щодо нарощування потенціалу та успішного функціонування фінансового ринку України в умовах деглобалізації.

Повнота відображення висновків і пропозицій в опублікованих автором дисертації роботах

Результати і висновки дисертаційної роботи опубліковано у 4 статтях у наукових фахових виданнях. Обсяг та зміст опублікованих праць свідчать, що в них детально висвітлені основні положення проведеного дослідження. Ці праці успішно апробовані та отримали позитивну оцінку на наукових заходах, в тому числі – 8 науково-практичних конференціях. Кількість опублікованих наукових праць за темою дисертаційної роботи, повнота відображення у них основних наукових здобутків автора відповідають встановленим вимогам МОН.

Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності

Аналіз тексту дисертації, а також публікацій Беліна В.С. свідчить про відсутність ознак порушення автором вимог академічної доброчесності. Дисертаційна праця містить посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; відповідає нормам законодавства про авторське право та суміжні права; відображає прагнення автора надати достовірну інформацію про результати власної наукової

діяльності, використані методики дослідження, відповідні інформаційні ресурси.

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації

Порівняльний аналіз анотації та основних положень дисертації Беліна В.С. засвідчує їх повну відповідність. Анотація не містить інформації, яка відсутня в тексті дисертаційної роботи. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені відповідно до вимог, встановлених МОН України.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Визнаючи в цілому високий рівень проведено дослідження, все ж варто зазначити наявність певних дискусійних положень. До них, в першу чергу, треба віднести такі:

1. Досліджуючи фактори деглобалізації, автор зазначає: «...деглобалізація, як протилежний процес до глобалізації, має свої причини, що включають економічні, політичні, соціальні та культурні чинники». Цілком погоджуючись із зазначеною тезою, зауважимо, що надалі, в межах п.п. 1.2, дисертант свою дослідницьку увагу сконцентрував навколо економічних та політичних факторів, лише дотично торкаючись соціальних та культурних чинників. Разом з тим, ігнорувати їх роль не варто, адже, як свідчать сучасні дослідження, саме ці фактори можуть суттєво впливати на фінансові стратегії корпорацій та фінансову поведінку домогосподарств, визначаючи таким чином їх ставлення до глобалізації чи деглобалізації.

2. Оцінюючи форми прояву деглобалізації у фінансовому середовищі (п.п.1.3), дисертант, з нашого погляду, недостатньо уваги приділив процесам, які досить показово характеризують сучасний фінансовий націоналізм. Це стосується: по-перше, посилення режиму контролю за міжнародним рухом капіталу; по-друге, санкційної політики, яка стосується діяльності фінансових інституцій з окремих держав на світовому фінансовому ринку; по-третє, встановлення обмежень на присутність іноземного капіталу на рівні усього фінансового сектору та окремих фінансових інституцій.

3. Оперуючи даними Табл. 2.7 «Кількість міжнародних фінансових угод (реструктуризацій, злиттів і поглинань) за періоди глобалізації та деглобалізації» автор дійшов цілком правильних висновків щодо реакції сегменту М&А на прояви глобалізації/деглобалізації. Разом з тим, зауважимо, що дані Табл. 2.7 відображають вже реалізовані угоди, хоча загальновідомо,

що тривалість процесу M&A досить значна, і тому такий аналіз має враховувати час, що проходить від ініціації угоди до її фактичного «закриття». Окрім того, важливо було б здійснити аналіз і географічної структури ринку M&A за зазначені періоди, що дозволило б авторові доповнити рівень здійсненого аналізу.

4. В табл. 2.11 окремі вартісні показники не зважені з врахуванням динаміки курсу гривні до долара США. Відповідно, наводячи та аналізуючи дані щодо динаміки окремих показників фінансового ринку, автор ігнорує досить суттєву девальвацію гривні, яка відбулася у 2020-2024 рр.

5. Аналізуючи коливання індексів фондових ринків України у 2020-2024 рр. (табл. 2.14), дисертант наводить показник кількості акцій, що котируються. Разом з тим, така інформація, на наш погляд, не дає повної уяви про стан біржового ринку акцій України, адже не враховує інформації фондових бірж про лістингові та позалістингові цінні папери, а також про акції, що враховуються при розрахунку відповідного індексу. Використавши цю інформацію, дисертант би підтвердив висновки про справжню катастрофу на українському біржовому ринку.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертація Беліна Владислава Сергійовича на тему: «Вплив деглобалізаційних процесів на фінансовий ринок України» є завершеною самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею. В ній отримано нові теоретичні положення та науково обґрунтовані результати, що мають важливе наукове й практичне значення для подальшого розвитку фінансового ринку України в умовах прояву деглобалізаційних процесів.

Дисертація виконана на високому науково-методичному рівні, її зміст відповідає обраній темі дослідження та спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації є достовірними та вичерпними. Встановлена мета дослідження була досягнута, а основні завдання – успішно вирішені.

Дисертація на тему: «Вплив деглобалізаційних процесів на фінансовий ринок України», за змістом, теоретичним та практичним значенням, повністю відповідає вимогам, передбаченим Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. та Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. №44, а її автор — Белін Владислав Сергійович — заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (галузь знань 07 «Управління та адміністрування»).

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук,
професор, декан факультету фінансів
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана**

БОГДАН СТЕЦЕНКО